

CONTRASTING RESEARCHES OF SLAVIC LANGUAGES IN LINGUISTICS, THEIR VALUE FOR THE CROSS-CULTURAL STUDIES OF STUDENTS-BILINGVISTS OF UKRAINIAN

The author pays attention to necessity of renewing the content of teaching of national unities' pupils. Ukrainian language it is necessary to use interlanguages comparisons in crosscultural aspect, in filling of sociocultural component by elements of intercultural approach to teaching.

Key words: contractive linguistics, content of teaching, social and cultural component, bilingualism, konfrontative linguistics, comparable linguistics.

УДК 378

Дубяга С.М., Шевченко Ю.М.

НЕСТАНДАРТНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ПИСЬМА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядаються деякі нетрадиційні методи та засоби навчання каліграфічного письма першокласників. Форми і методи, які пропонуються для використання у роботі, сприяють підвищенню швидкості, каліграфічності, грамотності письма молодших школярів.

Ключові слова: методи навчання, засоби навчання, каліграфічність письма першокласників, грамотність письма молодших школярів.

Постановка проблеми. Величезне значення в процесі навчання має саме система початкової освіти. До важливих педагогічних проблем належить розробка нових підходів до навчально-виховного процесу початкової школи, в центрі яких – особистість дитини з її потребами, інтересами та життєвими проблемами, віковими можливостями.

Формування навичок письма у школі має велике суспільне та педагогічне значення. Від ефективності навчання письма залежить грамотність і в кінцевому результаті культура писемного мовлення людини. Правильне і красиве письмо є однією з важливих передумов розвитку навичок правопису. Писемна мова як засіб спілкування відкриває великі можливості в підготовці учнів до життя, їх трудової діяльності. Як відомо, процес навчання письма дуже складний і довготривалий, він викликає багато труднощів у дітей початкових класів. І тому проблема формування навичок письма одна з найбільш складних і актуальних. Вона потребує глибокого вивчення і пошуків нових та ефективних методів розв'язання.

Формування навичок письма у дітей молодшого шкільного віку – одна зі складових загальної програми з рідної мови. Ця проблема пов'язана з навчанням читати, з розвитком усного та писемного мовлення, правописом, образотворчою діяльністю, працею, фізичним вихованням. Воно складається із цілого ряду структурних компонентів, багатьох правил, вмінь, оволодіння якими представляє собою складний, довготривалий, нелегкий процес для всіх учнів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Над проблемою навчання молодших школярів швидкого і грамотного письма в Україні тривалий час працюють М.Вашуленко, І.Кирей, О.Прищепа, К.Прищепа, А.Матвєєва, Н.Скрипченко, О.Хорошковська, В.Лук'яненко, Т.Свирдюк, В.Салієнко, В.Шпак, Л.Шильцова та інші науковці й практики. Проблема процесу оволодіння письмом знайшла своє відбиття і в працях М.Соловейчик, П.Жедек, І.Синиці, Н.Светловської та ін.

Формулювання цілей статті. Письмо – це не тільки засіб передачі думок. Каліграфічне грамотне письмо – прояв естетичного смаку, своєрідний вияв ставлення до інших людей. Неохайний, нерозбірливий почерк, помилки демонструють неухажне, байдуже ставлення суб'єкта до оточуючих, до рідної мови. Отже, почерк займає далеко не останнє

місце у визначенні культурного рівня особистості. Метою нашої статті є доведення ефективності і доцільності використання нових методів та прийомів письма для засвоєння графічних навичок першокласників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перший клас – найважливіша сходинка у формуванні навичок письма. У зв'язку з переходом загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання, до першого класу приходять діти 6-річного віку. Різниця у віці між 6- і 7-річними дітьми ніби мізерна, проте різниця в психологічних особливостях значна [2: 10-13]. Виходячи з вищесказаного, не можна допускати автоматичного перенесення методики навчання письма дітей 7-річного віку на навчання письма шестиліток. Це перша вимога і перша сходинка у формуванні навичок письма. Основне завдання цього періоду – розвинути у дітей дрібні м'язи кисті руки, тому правомірним є велика кількість вправ на штрихування та малювання [3: 10-11]. Саме через “гру-малюнок” дитина наближається до уроків письма, це своєрідна підготовча робота до розвитку окоміру, бо на перших порах у рядку зошита-пропису позначені крапочки, а далі – самостійний вибір відстані між елементами.

Каліграфічне правильне письмо учня сприяє вихованню акуратності у виконанні будь-якого виробничого завдання. Чіткість та розбірливість письма викликається також інтересами охорони праці читача, в тому числі і педагога, котрому доводиться кожного дня перевіряти велику кількість писемних робіт. Тому, учні всіх класів повинні виконувати гігієнічні вимоги під час письма, які забезпечать його якість. Усяке письмо учнів повинно бути охайним, чітким та правильним. Тому привчаючи школярів до каліграфічного і чіткого письма, турбуючись про стійкість їхнього почерку, вчитель виховує у них акуратність, працелюбність, добросовісне і старанне відношення до виконання будь-якої роботи, не тільки письмової, шанобливе ставлення до людей, до їхньої праці, нарешті, сприяє їхньому вихованню.

Практика показує, що учень у період навчання письма майже розумово не розвивається. А монотонне й одноманітне написання букв стомлює першокласника, не викликає в нього інтересу, не активізує його розумових і творчих здібностей. Емоційний стан школяра відіграє неабияку роль у ході письма, кожен період навчання грамоти має свої особливості, свої труднощі. Тому потрібно так організувати роботу, аби дитина могла радіти своїм успіхам.

Добре, якщо дитина з перших тижнів усвідомить, що успіхи у навчанні – не лише вільне читання, а й монотонна робота – писання різних “паличок”, “гачечків”, “петельок”. У цей період їм бажано показувати якомога більше зразків різних візерунків, орнаментів (від рослинних до геометричних), зокрема заставки великих літер у старовинних рукописних творах, зразки романських орнаментів, які мають в основі найрізноманітніші художньо довершені переплетення, зразки арабського письма тощо.

І коли дитина бачитиме на екрані гарні візерунки та їх елементи, коли вона разом з учителем проаналізує, що візерунок – то повторення величезної кількості елементів, що складаються у гарні мистецькі зображення, що ці елементи – добре знайомі “палички”, “гачечки”, “петельки”, то сам процес письма стане для неї бажаним, а навчання проходитиме легше і цікавіше.

Найбільш поширений у сучасній школі прийом, що застосовується як при навчанні дітей письма, так і для виправлення зіпсованих почерків, – прописування олівцем в учнівських зошитах літер, з'єднань та слів. Учень наводить букви чи з'єднання і запам'ятовує їх правильний вигляд, усвідомлює помилки, які робив раніше.

Для зацікавлення школярів на уроках письма та української мови вчителі застосовують ігрові елементи й дидактичні ігри, ведуться пошуки прийомів та методів, які дозволили б усім учнівчити писати грамотно і каліграфічно.

Щоб дитина навчилася свідомо і каліграфічно писати, вона повинна багато вправлятися у цьому виді діяльності. Багато писати першокласникам важко, тому ми

знайшли спосіб допомогти учням оволодіти процесом письма без фізичного перевантаження. Робота над засвоєнням букв у класі будується за такою схемою:

1. Ознайомлення з буквою.
2. Конструювання літер із пластиліну (малої і великої).
3. Обведення пальчиком букв, виліплених із пластиліну.
4. Запобігання помилкам, що можуть з'явитися під час письма, усвідомлення того, як не можна писати.
5. Написання букв у повітрі під лічбу.
6. Написання букв крейдою на дошці (крейда і невеличка дошка, обклеєна лінолеумом є у кожного учня).
7. Обведення ручкою чотирьох рядків літер, які заздалегідь прописані олівцем у зошиті кожного учня.
8. Самостійне написання букв у зошиті (2-3 рядки).

За нашими спостереженнями, що проводилися на базі експериментального класу при кафедрі початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, на такому уроці діти не стомлюються фізично, бо робота над засвоєнням літер ведеться у постійному русі: спочатку учні ліплять джгутики, потім, дивлячись на класну дошку, конструюють з них букви. Конструювання дає змогу відпрацювати розмір літер, їх нахил, варіанти з'єднань. Отже, коли дитина починає самостійно писати букву у зошиті, вона добре її знає, тому не зустрічає тих труднощів, які б мали місце за традиційною методикою. Окрім того, ліплення є хорошим тренуванням для зміцнення дрібних м'язів пальців.

Система навчання, запропонована нами, має позитивне практичне значення, але, як показали спеціально проведені нами дослідження, першокласник може добре засвоїти теоретично графічні обриси літер і в той же час не зуміти написати цю літеру в зошиті, дотримуючись нахилу і співвідношення пропорцій її елементів. Така незбалансованість між знаннями і вміннями виникає від недостатнього рівня розвиненості у шестиліток окоміру, координації рухів та дрібних м'язів пальців. Учень намагається писати правильно, а рука "не слухається". Тому обведення пластилінових літер так як і обведення рельєфних літер та трафаретів за методикою М.Монтессорі, успішно застосовані в наш час Є.Потаповою і подружжям Нікітіних недостатне для формування каліграфічного почерку. Необхідні такі вправи, як написання елементів літер, букв та з'єднань у зошиті, і замінити їх іншими видами діяльності неможливо. Основне питання у тому, щоб зробити ці вправи більш ефективними.

На уроках письма використовуємо допоміжні засоби, що сприяють підвищенню рівня каліграфічності письма у першокласників. З перших тижнів перебування дітей у школі показуємо їм якомога більше зразків різних узорів, орнаментів, заставки великих літер у старовинних рукописних творах, зразки арабського письма тощо. Під нашим керівництвом першокласники намагаються створити власні "візерунки" з "паличок", "гачечеків" і "петель", тобто з елементів літер.

Уроки письма бажано урізноманітнювати цікавинками, які б сприяли розвиткові окоміру дитини, вдосконалення навичок відтворювати ту чи іншу конфігурацію незамкнених чи замкнених ліній. Такі вправи бажано проводити щодня. Це можуть бути заняття із дротинкою, зі шнурівкою, робота на провоскованій дощечці, робота з магнітними дощечками, "письмо" у повітрі, обведення трафаретів і т. п. школярі працюють з інтересом, бо всі вправи виконуються у формі гри. письмо – відтворення в повітрі, робота з трафаретами. Таким чином економиться багато паперу, та й з рештою, дітям дуже цікаво працювати, бо ці вправи з письма ґрунтуються на грі.

Перш ніж навчити школярів правильно писати літери, треба докласти немало зусиль, щоб діти запам'ятовували форми елементів букв. На перших уроках дітям важко трансформувати звуки в літери, друковані букви – у прописні. Вони нервують, втрачають віру в себе, в них зникає те велике бажання працювати, яке було в перші дні перебування в

школі. Цих негативних моментів можна уникнути, якщо якомога тісніше пов'язувати урок читання і письма.

Щоб друкована буква або вимовлений учителем звук стали сигналом до написання відповідної літери, першокласникові треба постійно бачити, прочитувати її, а згодом і склад, слово, каліграфічно оформлені на дошці поруч із друкованими. І забудькуватість у дитини зникає.

У чинному “Зошиті для письма” врахована специфіка підготовчого й основного періоду навчання грамоти. У добукарний період учні ознайомлюються із зошитом, його розлінуванням, навчаються правильно сидіти під час письма, правильно тримати олівець, ручку, опановують навички правильного і ритмічного розміщення різних елементів письма, розвивають окомір, ретельність.

“Зошит” пропонує школярам у цей період штрихування, наведення контурів різних предметів, письмо основних елементів букв. На уроці письма триває робота, розпочата на уроці читання. Малюючи, штрихуючи, учень має змогу пригадати вивчене на уроці читання, що сприяє глибшому засвоєнню виучуваних розділів.

Щоб урізноманітнити роботу в “Зошиті” в букварний період, потрібно пропонувати, ще й такі завдання:

а) диференціювання друкованих і прописних літер (читання, списання невеличких друкованих текстів);

б) малюнкові самодиктанти;

в) утворення нових слів з літер поданого слова;

г) читання, вивчення напам'ять веселих віршиків, прислів'їв, лічилок, загадок...;

д) читання рукописних текстів, складання питань до прочитаного.

І одночасно з цікавими завданнями класовод привчає вихованців дотримуватися таких умов правильного письма: паралельність ліній; нахил письма; правильність заокруглень; правильність розмірів літерів; правильність сполучень букв.

Працюючи з дітьми поряд з традиційними формами роботи, слід використовувати і такі, які на практиці використовуються дуже мало; письмо мокрим пензлем на дошці, ліплення чи викладання конфігурацій літер за допомогою пластиліну, шнурків, металевого дроту, використання на уроках грамоти для автоматизації навичок письма пропису-розмальовки.

З цією метою були створені прописи-розмальовки, призначені для навчання письма учнів шести років.

Прописи рекомендуються в якості додаткового навчального посібника перед роботою в програмових прописах для першого класу.

Метою цього посібника є відпрацювання автоматизованої навички письма та каліграфічного почерку в період первинного засвоєння буквених знаків на основі поелементного сприйняття букв та раціонального порядку їх написання в процесі багаторазових повторень з використанням елементів зацікавленості.

Зміст прописів-розмальовок дає можливість учителю проводити урок письма більш цікавим та різноплановим, що значно знижує перевантаження дітей на першому етапі навчання письму, сприяє розвитку графічних навичок та інтересу до уроків, а наявність великої кількості вправ для самостійної роботи дає можливість здійснити якісний індивідуальний підхід до учнів у процесі відпрацювання необхідних у першокласників умінь та навичок.

На початку роботи в прописах-розмальовці та під час розгадування загадки, проводиться робота з розвитку мови учнів, а під час пошуку потрібної сторінки діти вчаться орієнтуватися в прописах, а також повторюють цифри, вивчені на уроках математики.

Завдання, під час яких учні обводять малюнок по контуру, заповнюють його площину елементами та буквами, а потім заштриховують кольоровими олівцями, сприяють розвитку дрібної моторики руки першокласника, вміння правильно тримати ручку в руці, розвивають окомір та композиційні навички. В той час, коли діти виконують вищевказану самостійну

роботу, вчитель має можливість звернути увагу на правильну поставу учнів, розміщення прописів на парті та ручки, олівця в руці, на порядок написання букв та каліграфію елементів, що вивчаються.

Написання нової букви та елементів у площині малюнка перетворюють одноманітність повторень однакових елементів в захоплююче заняття – “Зафарбування малюнка”.

Діти з захопленням прописують декілька десятків однакових елементів та букв, практично засвоюючи не тільки силует, але й порядок написання букви, яка вивчається, досягаючи повного ступеня автоматичності письма, ще в період ознайомлення з новою буквою.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У своїй статті ми намагались показати неповний перелік тих основних прийомів та вправ на розвиток графічних навичок письма, які дають змогу уникнути багатьох труднощів при написанні слів. Крім того, нами розглянуті та запропоновані прийоми, які значно знижують у дітей навантаження та втому під час письма, підтримують інтерес до процесу письма. Як показали наші дослідження, проблема навчання грамотного письма продовжує існувати. Вивчення нами помилок у роботах учнів початкових класів дозволило зробити висновок, що молодші школярі не вміють грамотно списувати з дошки та підручника, часто плутають графічно схожі літери, та літери, які позначають подібні за вимовою звуки.

Таким чином, створення методик, що дозволяють вчити дітей писати каліграфічно і грамотно, постає як одне з найбільш актуальних педагогічних питань сучасної початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ілюхіна В.О. Письмо з “секретом” (з досвіду роботи з формування каліграфічного письма учнів). – М.: Нова школа, 1994. – 48 с.
2. Кубинський М. Формування навичок письма – одна з основних проблем початкової школи // Початкова школа. – 2006. – № 5. – С. 10-13.
3. Лебедева І. Формування навичок каліграфічно правильного письма // Початкова школа. – 2000. – №3. – С. 10-11.
4. Цєпова І. Ознайомлення першокласників із сіткою та елементами букв засобами художньо-зорових образів та матеріали прописів з калькою // Початкова школа. – 2006. – № 5. – С. 14-16.

Дубяга С.М., Шевченко Ю. М.

НЕСТАНДАРТНЫЙ ПОДХОД К ОБУЧЕНИЮ ПИСЬМА МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

В статье рассматриваются некоторые нетрадиционные методы и способы обучения каллиграфического письма первоклассников. Формы и методы, которые предлагаются для использования в работе, способствуют повышению скорости, каллиграфичности, грамотности письма младших школьников.

Ключевые слова: методы обучения, способы обучения, каллиграфичность письма первоклассников, грамотность письма младших школьников.

Dubyaga S.N., Shevchenko Y.N.

THE NON-STANDARD GOING IS NEAR THE STUDIES OF LETTER OF JUNIOR SCHOOLBOYS

In this article there are some untraditional methods and facilities of calligraphic writing of first-year studying pupils. Forms and methods, which are proposed for work, influence at making the level of writing of first-year studying pupils faster, more calligraphic and grammatically correct.

Key words: methods of education, facilities of education, calligraphic writing of first-year studying pupils, grammatically correct of first-year studying pupils.